

AKTIVNO UČENJE U OSNOVNOJ ŠKOLI

dr Muhamed Omerović,
Filozofski fakultet Tuzla (Bosna i Hercegovina)
e-mail: ekotk@bih.net.ba

mr Azra Džaferagić-Franca, viši asistent,
Zavod za javno zdravstvo TK, Tuzla (Bosna i Hercegovina)
e-mail: erkam.dzaferagic@hotmail.com

Sažetak

U radu su teoretski razrađeni pojam učenja i njegove specifičnosti, karakteristike procesa učenja u nastavi i njegove etape. Nakon toga razrađeni su pojam i karakteristike aktivnog učenja, etape procesa aktivnog učenja, njegove prednosti i razlike u odnosu na tradicionalno učenje, kao i izmijenjene uloge nastavnika u aktivnom učenju i nastavi. Navedene su i neke metode aktivnog učenja koje su se pokazale efikasnim u nastavnoj praksi, a nakon toga su dati primjeri priprema za sate aktivnog učenja u kojima je učenik u centru aktivnosti.

Ključne riječi: *aktivno učenje, učenik, nastava, osnovna škola*

Pojam učenja

"Učenje je veoma važan proces neophodan svakoj osobi da bi postala socijalno biće. Zahvaljujući procesu učenja stvorena je cjelokupna kultura i umjetnost čovječanstva." (Tomić i Osmić, 2006: 113).

Svaka generacija je mogla koristiti iskustva i otkrića prethodnih generacija i dati svoj doprinos razvoju nauke, umjetnosti i materijalnih dobara.

Psiholozi učenje definišu na različite načine. B. Stevanović ga definiše kao "progresivno i relativno trajno mijenjanje individue nastale pod utjecajem sredine i izazvano potrebama individue koja se mijenja". (Đorđević, 1984).

Postoji više definicija učenja. Navest ćemo još neke:

Hal (C.L. Hull) navodi: "Bitna priroda procesa učenja može se prikazati sasvim prosto. Ako se naslijeđena gotovost reakcionih tendencija sastoji od veze receptora i efektor, onda se i proces učenja sastoji u jačanju nekih od tih veza nasuprot drugima, ili u uspostavljanju sasvim novih veza". Kritičari navode da se u ovoj definiciji ne zna šta je veza i pojačanje.

Kingsli i Gari (H. L. Kingsley and Garry) smatraju da kod učenja postoje tri grupe varijabli i to:

1. varijable koje su povezane sa jedinkom (sposobnost, uzrast, lične crte učenika),
2. varijable u vezi sa sredinom u kojoj uči (fizički i socijalni uslovi),
3. varijable u vezi sa zadatkom koji učenik treba da nauči (smisao, besmisleno gradivo, teškoće zadataka, sličnost sa ranije naučenim zadacima, itd.).

Pirov (Pirov G.D.) proces učenja smatra sazajnim procesom koji se odvija od konkretnog ka apstraktnom i od apstraktnog ka konkretnom.

Razlike između procesa učenja i procesa saznanja su:

“1. Učenje se obavlja pod rukovodstvom prosvjetnih lica i roditelja, iako se ponekad može obavljati i bez njih.

2. Prosvjetni radnici organizuju i kontrolišu proces učenja, ali učenici moraju aktivno učestvovati u njemu i u tu svrhu su vrlo korisni programirani udžbenici i mašine za učenje.

3. Proces učenja ima vaspitni karakter, jer učenjem raznih naučnih disciplina formira se pogled na svijet.

4. Učenjem se razvija i ličnost, odnosno psihičke sposobnosti onoga koji uči, jer u učenju učestvuju svi psihički procesi.” (Đorđević, 1984).

Prema Pedagoškom leksikonu (1996: 521) "učenje je trajnije mijenjanje ponašanja pod utjecajem stečenog iskustva, vježbi i praktikovanja".

Danas psiholozi pojam učenja definiraju mnogo šire. Tako psiholog Rot navodi sljedeću definiciju učenja: "Učenje je trajna ili bar relativno trajna promjena individue koja se pod određenim uslovima može manifestovati u njenim aktivnostima, i koja je rezultat prethodne aktivnosti učenika". (Rot, 1995: 36).

Karakteristike procesa učenja u nastavi

Znamo da je učenje, odnosno stjecanje znanja, jedan od oblika spoznavanja vanjskog svijeta. U znanju se odražavaju predmeti i pojave vanjskog svijeta, njihova svojstva i međusobni odnosi i zakoni njihova razvitka. Ovo odražavanje je aktivan i složen proces, a rezultat tog procesa su: percepcije, predodžbe, sudovi, pojmovi, zaključci i sl.

Proces učenja u nastavi prilagođen je učeniku, njegovim psihofizičkim snagama i sposobnostima.

Građa koju učenik usvaja u procesu učenja odabrana je studiozno, raspoređena postupno i sistematično, tako da djeluje i odgojno.

Učenje u nastavi odvija se pod rukovodstvom nastavnika. On učenika vodi do njemu već poznate spoznaje.

Ovo učenje je ubrzano i pojednostavljeno spoznavanje, koje se razlikuje od naučnog spoznavanja još i po tome što u njemu susrećemo neke oblike rada kojih nema

u naučnom spoznavanju: ponavljanje, uvježbavanje, provjeravanje. Proces učenja u nastavi prolazi kroz nekoliko etapa: sticanje percepcija i predodžbi, formiranje pojmova i usvajanje zakona, utvrđivanje znanja, vještina i navika, primjenu znanja u praksi i provjeravanje znanja, vještina i navika. U svakoj od ovih etapa očekuje se aktivan odnos prema nastavnim sadržajima i učenika i nastavnika, jer "znanje predstavlja sistem naučnih činjenica i generalizacija, koje su učenici shvatili, usvojili u pamćenju zadržali, i koje, ako ima aplikativni karakter umiju primjenjivati". (P. Šimleša, 1980).

Pamćenje onog što je stečeno učenjem ogleda se u mogućnosti njegovog korištenja u sličnim ili potpuno novim situacijama.

Uspješnost učenja zavisi od različitih faktora:

- a. subjektivnih (motivacije ili onoga što učenik želi),
 - sposobnosti (onog što učenik može),
 - prethodnih znanja (onog što je učenik već naučio),
- b. objektivnih (prilike u okolini: temperatura, vlaga, zagađenost, svjetlost, buka, doba dana i uvjeti stanovanja),
- c. mobilizatorskih faktora, koji su vezani sa načinom i metodama učenja.

"Školsko učenje je namjerno učenje putem dobro organizirane i racionalno izvedene nastave. To je planska odgojno-obrazovna aktivnost kojom rukovode stručne osobe prema utvrđenim planovima i programima i uz primjenu najsuvremenijih nastavnih strategija. Odvija se na dvije ravni: podučavanjem i učenjem, kao jedinstvenim procesom. Savlađuju se kognitivni sadržaji (znanja, vještine, navike, sposobnosti) i sadržaji koji se odnose na učenje stavova, socijalnih reakcija i uravnoteženih emocionalnih reakcija. Zastupljena su sva tri aspekta: kognitivno (spoznajno), afektivno (emocionalno) i konativno (voljno)". (Stevanović, 2008: 235).

Učenje u nastavi polazi od unutarnjih ili vanjskih podsticaja, pripremanja i susretanja sa problemom, zapažanjem problemske situacije, izdvajanjem i formuliranjem problema i prikupljanjem podataka da se problem riješi.

Školsko, nastavno učenje prema M. Stevanoviću, (1998), prolazi kroz slijedeće faze: pripremna, operativna (izvršna), verifikativna (provjera) i aplikativna (primjena rezultata).

"Proces učenja u nastavi ili bilo gdje prolazi kroz slijedeće etape:

- a. stjecanje percepcija i predstava,
- b. formiranje pojmova i usvajanje zakona putem mišljenja,
- c. utvrđivanje znanja, vještina i navika,
- d. primjena znanja u praksi,
- e. provjeravanje znanja, vještina i navika." (Tomić i Osmić, 2006: 116).

Ove etape su relativno samostalne, tijesno povezane i međusobno se prožimaju.

Aktivno učenje

Učenje kao i čitanje može biti aktivno i pasivno. U procesu aktivnog učenja učenik razmišlja o onome što čita i trudi se da što više zapamti. U procesu pasivnog učenja učenik ne želi sve da zapamti niti povezuje ono što uči sa ranijim znanjem. To je jedan od razloga zašto je aktivno učenje efikasnije od pasivnog učenja.

Prema D. Đorđeviću, (1984) uspješno učenje jednog predmeta prolazi kroz sljedeće faze:

- a. prethodni pregled gradiva,
- b. postavljanje pitanja,
- c. čitanje gradiva,
- d. slušavanje i
- e. završni pregled gradiva.

Prethodni pregled gradiva

Prethodni pregled gradiva treba da pruži učeniku uvid u ono što će učiti. Učenik treba da prouči sadržaj, predgovor, uvod, podatke o piscu itd. Knjigu treba prelistati i pročitati. Nakon toga treba preći na učenje konkretnog sadržaja koga želimo naučiti. Posebnu pažnju treba obratiti na istaknuta mjesta u knjizi.

Postavljanje pitanja

Postavljanjem pitanja i davanjem odgovora gradivo se bolje razumije, lakše savlada i duže pamti.

Već prilikom pregleda gradiva, učenik može naći odgovor na neka pitanja. Poželjno je postavljati pitanja i tokom pregleda gradiva. Poznato je da dobro učiti i dobro pamtititi znači dobro misliti.

Postavljanje pitanja i davanje odgovora na njih tokom učenja otklanja dosadu i umor prilikom učenja.

Čitanje gradiva

Nakon pregleda i postavljanja pitanja prelazimo na čitanje gradiva. Čitanje može biti aktivno i rekreaciono.

U procesu aktivnog čitanja: uspravljeno je tijelo, odbacuje se nevažno, povećana je koncentracija pažnje, postoji želja za saznanjem, traži se značenje napisanog, razmišlja se o značenju, misli su usmjerene na glavni predmet, proučavaju se grafikoni, služi se rječnikom, teži se stalnom zapamćivanju, prave se pribilješke, podvlači se bitno, postavljaju se pitanja za razmišljanje i sl.

Kod rekreacionog, pasivnog, čitanja opušteno je tijelo, pospano, učenici čitaju ono što je zanimljivo, ništa drugo, mašta se tokom čitanja, misli lutaju po volji, pamćenje je slučajno, čitalac teži da ne razmišlja itd.

Tokom čitanja čitalac treba shvatiti smisao onoga što čita, objasniti nepoznate pojmove i riječi uz pomoć rječnika, enciklopedija i sl.

Slišavanje

Metodu djelomičnog slišavanja upotrijebio je još Ebbinghaus.

Slišavanje (preslišavanje) znači ispitivati samog sebe. Ono se može:

- vršiti u sebi,
- glasno ponavljati, prepričavati,
- glasno ponavljati doslovce,
- pismeno preslišavanje koje se sastoji u pravljenju izvoda, zaključaka i rezimea.

Ukoliko je gradivo teže sa slišavanjem treba početi kasnije.

Završni pregled gradiva

Ovo je posljednja faza aktivnog učenja. Ponavlja se struktura gradiva u cjelini. Zatim se pregledaju naslovi i podnaslovi i provjerava se da li znaju cijelo gradivo. U ovoj etapi učenja treba se preslišavati. Treba provjeriti da li se gradivo razumije i da li je povezano u jednu logičnu cjelinu. Posljednji pregled gradiva treba obavljati 2-3 dana prije ispita, a ne pred sami ispit jer dolazi do nervoze i žurbe.

Uloga nastavnika u procesu aktivnog učenja

Aktivno učenje je način novog pristupa procesu učenja. U ovaj proces svi dolaze s novim idejama, mišljenjima, iskustvima, s različitim stilovima učenja. U procesu aktivnog učenja vrlo bitno je:

- stvoriti pogodnu emocionalnu klimu za učenje,
- izgraditi odnose-omogućiti komunikaciju (razmjenu informacija) i
- stvoriti učestvovanje-aktivnost.

U procesu učenja vrlo je važna uloga nastavnika. Njegova funkcija se mijenjala i prilagođavala potrebama savremenog vremena. Pored toga što je odgajatelj, on je prenosilac znanja, verifikator (ocjenjivač) znanja, saradnik i voditelj u nastavnom procesu, organizator i kreator tog procesa, planer i programer kognitivnih, afektivnih i psihomotornih aktivnosti učenika, istraživač i inovator u pronalaženju novih i efikasnijih puteva stjecanja znanja, vještina i navika, a sve više je dijagnostičar eventualnog neuspjeha i prognozer u ostvarivanju zamišljenih ciljeva. Iz iskustva nam je poznato da emocije snažno utječu na aktivnost i ponašanje svake individue, pa i

nastavnika. Stvaranje povoljne emocionalne i socijalne klime za rad u razredu veoma je važno za rezultat učenja i napredovanje učenika. Emocionalna klima u razredu zavisi od zrelosti učenika, ali i od nekih osobina nastavnika. Istraživanja su pokazala da su preduslovi za povoljnu emocionalnu klimu motivisanost za rad i način rukovođenja razredom. Isti uslovi su neophodni za dobru socijalnu klimu u razredu. Vrlo je važno stvoriti ugodnu atmosferu za rad i učenje i stvoriti adekvatnu interakciju nastavnika i učenika u toku učenja.

Interakcija nastavnika i učenika u toku učenja i nastave odražava se na brzinu, trajanje i kvalitet usvojenog znanja. Najčešća je verbalna komunikacija u kojoj najveći dio vremena otpada na govor nastavnika. Pri tom neki autori (kao npr. N.A. Fladers), navode direktan i indirektan utjecaj nastavnika na učenika.

Pod direktnim utjecajem smatra se postavljanje pitanja učenicima, oni odgovaraju, izricanje zapovijedi i sl.

Indirektni utjecaj je povoljniji u procesu učenja, jer povećava aktivnost i interes za rad kod učenika. Postoje mišljenja da je direktan način poučavanja prikladniji za niže razrede osnovne škole, a indirektan za starije razrede, srednje škole i fakultete.

Ako želimo da dijete nešto nauči u procesu nastave, ono mora:

- obratiti pažnju na predmet učenja,
- biti aktivno, reagovati,
- dobiti povratnu informaciju o ispravnosti svoje aktivnosti.

Svaki nastavnik, zavisno od afiniteta i metodičko-didaktičke spremnosti, primjenjuje u svom radu tehnike koje će omogućiti:

- obraćanje pažnje (isticanje novog, interesantnog, neobičnog),
- osiguravanje učešća u radu svih pojedinaca,
- upražnjavanje indirektno poučavanje,
- vodi računa da se osjeti individualna odgovornost svakog učenika u odjeljenju tokom rada,
- kombinuje direktno i indirektno poučavanje.

Prema Suziću (1999), uloge nastavnika u aktivnoj nastavi su:

- primjena novih metoda aktivne nastave,
- dijagnosticiranje,
- građenje novih interpersonalnih odnosa,
- građenje emocionalne klime u odjeljenju,
- uloga u ciljno-vođenom učenju i dr. uloge kao što je samoevaluacija učenika, individualizacija i sl.

Kao metode aktivne nastave Suzić (1999), a prema Meier dijeli na: (1) algoritamske metode i (2) na metode kooperativnog učenja (Abrami et al. 1996).

U algoritamske metode ubrajaju se metode u čijoj osnovi su algoritmi. "To su: analitičko-sintetička metoda, genetička metoda, metoda analogije, metoda modela, metoda crne kutije i problemska metoda." (Suzić, 1999).

U metode kooperativnog učenja ubraja:

- učenički timski metod učenja,
- mozaik-metod i njegove modifikacije,
- grupni projekt metod,
- kooperativna mreža,
- ostale vršnjačke interaktivne metode.

Od dijagnostičkih metoda u aktivnoj nastavi nastavnik može koristiti:

- sistematsko promatranja,
- intervju,
- anketu,
- testiranje,
- sociometriju,
- skale procjene,
- semantički diferencijal,
- esej-test i
- studiju slučaja. (Suzić,1999).

Razlike između tradicionalne i aktivne škole

Osnovno obilježje aktivne nastave jeste učenička aktivnost u svim etapama nastave i učenja.

Prema Suziću (1999), tradicionalnu školu karakteriše:

- "- Unaprijed definisan nastavni plan i program,
- Cilj nastave je usvajanje programa.
- Dominantni metod rada je predavanje.
- Učenik sluša, pokušava razumjeti, pamtiti i reprodukovati.
- Ocjenom se mjeri usvojenost nastavnog plana i programa.
- Spoljna motivacija za učenje: ocjene, pohvale, nagrade, kazne.
- Dijete je u školi samo učenik".

U aktivnoj školi:

- Polazi se od interesovanja djeteta.
- Cilj nastave je razvoj ličnosti i individualnog djeteta.
- Koriste se aktivne metode učenja. Učenik istražuje, pita, uči učenje.
- Ocjenjuje se napredak, motiviranost, razvoj ličnosti, rad.
- Unutarnja lična motivacija djeteta-aktivnost je nagrada.
- Dijete je ličnost sa osjećajima i svojim ciljevima, a ne samo učenik“.

Učenje i komunikaciju u savremenoj školi istraživao je ruski pedagog Baspaljko. On navodi četiri nivoa nastave, a to su:

- algoritamsko prepoznavanje,
- algoritamska reprodukcija,
- heuristička aktivnost i
- stvaralačka aktivnost.

Istraživanja su pokazala da u nastavi preovlađuje verbalizam i prva dva nivoa učenja.

Razlike između učenja u tradicionalnoj i aktivnoj nastavi (Suzić, 1999):

Tradicionalna nastava:

- mehaničko (doslovno)
- verbalno
- receptivno (primanje usvajanje)
- konvergentno (logičko, deduktivno)
- učenje uz minimum pomagala
- preovladava frontalni rad

Aktivna nastava:

- smisleno
- multimedijnsko, praktično
- aktivno, učenje putem otkrića
- divergentno (stvaralačko, induktivno)
- samostalni rad učenika na izvorima znanja
- rad u malim grupama, timska nastava, individualizacija

Kod tradicionalne nastave preovlađujući su niži oblici učenja i u njima je učenik aktivan na nivou reprodukcije. Prirodi djeteta više odgovara aktivna nastava.

Metode i oblici učenja u aktivnoj nastavi

U aktivnoj nastavi koriste se neke nužne forme mehaničkog, doslovnog učenja. Te forme su prema N. Suziću, (1999):

- a. neizbježno učenje napamet (tablica množenja, razni nizovi),
- b. učenje napamet sa razumijevanjem (stihovi, dramski tekstovi),
- c. učenje napamet bez razumijevanja (“bubanje” i “štrebanje”),
- d. učenje putem ejdetskih slika.

U oblike aktivnog učenja isti autor ubraja:

- a. smisaono učenje,
- b. verbalno, multimedijnsko, praktično učenje,
- c. receptivno učenje i učenje putem otkrića,
- d. konvergentno i divergentno učenje.

U smisaonom učenju autor pominje i topografski metod, brojevnu tehniku i asocijativnu tehniku. Pod topografskim metodom podrazumijeva se prostorni logički raspored određenih sadržaja. Učenik sam traži i pronalazi smisao na osnovu prostornog principa. Brojevena tehnika ima više oblika. Jedan od oblika je “imenovanje brojeva”.

Asocijativna tehnika sastoji se u pranalazanju veza i odnosa među sadržajima koje treba naučiti i registrovati.

Pored toga u aktivnoj nastavi mogu se koristiti različite kognitivne procedure i aktivnosti kao što su: povezivanje sa životom, dječijim iskustvom, ranijim znanjima, drugim nastavnim predmetima, zatim objašnjavanje, predviđanje, primjena, demonstracija, pokazivanje istovjetnosti i navođenje specifičnosti.

Aktivna nastava ne odbacuje verbalno učenje već ga pomjera ka multimedijskoj aktivnosti učenika i praktičnom učenju.

Nasuprot receptivnom učenju koje učenika stavlja u pasivan položaj nalazi se učenje putem otkrića, praktična primjena. Učenje putem otkrića, susreće se u različitim vidovima nastave: egzemplarne, problemske, projekt metode i dr. oblika nastave.

U aktivnoj nastavi preovlađuje divergentan način učenja u čijoj osnovi preovlađuje indukcija.

Divergentno učenje je stvaralačko i zahtijeva novu aktivnu školu.

Kod ovog vida učenja, prema Suziću (1999):

"- Učenici slobodno pitaju nastavnika-eksperta koji zna (u tradicionalnoj školi nastavnik koji zna pita učenika koji ne zna), logično je da onaj tko ne zna pita onog tko zna,

- učenici tragaju za znanjem, ne plaše se neznanja,
- učenici slobodno izlažu ideje, iznose prijedloge i misli,
- učenici svoje projekte predlažu, realizuju i verifikuju u školi,
- učenici učestvuju u ocjenjivanju – samoocjenjivanje,
- učenici uče kako doći do informacija, kako ih obraditi i upotrijebiti - uče učenje“.

Primjeri organizacije sati aktivnog učenja na satima odjeljske zajednice

Od socioloških oblika rada najveću mogućnost stalne direktne suradnje i direktnog odnosa prema nastavnim sadržajima i izvorima na kojima uče, omogućava grupni oblik rada. Prema Poljaku (1985): "Grupni rad učenika izvodi se tako da se unutar učeničkog kolektiva povremeno formiraju manje skupine učenika koje samostalno rade na određenim zadacima i s rezultatima svoga rada upoznaju nastavnika, odnosno cijeli kolektiv".

Grupni oblik rada ima sljedeće prednosti:

- "Nosioci glavnog dijela rada u grupnom obliku rada su učenici.
- Učenici su stavljeni u direktan odnos prema nastavnom sadržaju i izvorima na kojima uče, što uslovljava pojačanu aktivnost učenika.
- U grupnom obliku rada postoji stalna direktna saradnja među učenicima.
- Radeći neposredno učenici formiraju svoje radne sposobnosti s posebnim obzirom na kolektivni rad.

- Ovaj oblik rada omogućuje veću fizičku pokretljivost učenika i time osvježava.
- Grupni oblik rada odgovara učenicima i psihološki. Oni se u slobodno vrijeme, poslije škole grupišu radi različitih zajedničkih aktivnosti (igre, sporta itd.).
- Grupni oblik rada omogućuje regulisanje tempa rada kod svakog učenika (jače je individualiziran od frontalnog oblika rada).

- Kroz grupni oblik rada učenici se bolje upoznaju". (Tomić i Osmić, 2006: 156).

Poželjno je prilikom formiranja grupa poštovati među učeničke veze stvorene izvan nastave. Grupni rad pogoduje razvijanju drugarstava i socijalizacije ličnosti.

Grupni oblik rada nalazi svoju primjenu u nastavi svih nastavnih predmeta.

Faze sata u grupnom obliku rada su: uvodni dio, glavni dio i završni dio. Uvodni dio sata zajednički je za sve učenike. U ovom dijelu zastupljena je psihološka priprema, formiraju se grupe i dijele se zadaci.

U glavnom dijelu sata učenici rade samostalno. Nastavnik im daje uputstva i pruža stručnu pomoć. Nastavnik djeluje na podjelu rada u grupi, motri dogovor o radu, potiče učenike na prikupljanje podataka, vođenje zabilježki, na diskusiju i za pripremu izvještaja o radu.

Završni dio uključuje integraciju. Podnosi se grupni izvještaj, tumače se određeni analizirani problemi, otklanjaju se praznine, uvode se dopunski zadaci i zadaje se domaća zadaća. Uloga nastavnika je da upravlja procesom učenja u grupi i da učenicima olakšava proces učenja.

Primjenom grupnog oblika rada nastavnik je aktivan u pripreмноj fazi, a učenik u fazi učenja, u glavnom dijelu sata.

Primjer 1

Razred : *Peti*

Nastavna jedinica: *Oplemenjivanje međusobnih odnosa*

Tip sata : *Usvajanje novih znanja*

Nastavne metode : *Razgovora, usmenog izlaganja, praktičnog rada*

Oblici rada : *Individualni, grupni, frontalni*

Ciljevi sata : *Razvijanje psihičkih funkcija, uočavanje različitosti temperamenta (po ponašanju, izražavanju), navođenje učenika na pravilno formiranje slike o sebi i drugima, razvijanje sposobnosti međusobnog povjerenja, sposobnosti za suočavanje sa različitim situacijama u životu, itd.*

Uvodni dio sata (5 minuta)

Sa djecom povesti razgovor o međusobnom druženju i komunikaciji. Ko je tvoj najbolji drug, drugarica ? Zašto ? Koje su njegove pozitivne osobine ? Koje pozitivne osobine on uviđa kod tebe ? Zašto cijeniš te njegove osobine ? Ima li neku manu tvoj drug-drugarica ? Navedi koje su mu mane ! Kako se odnosiš prema njegovoj mani ?

Živeći zajedno, ljudi stalno stupaju u određene međuljudske odnose. Ti odnosi sreću se u obitelji, rodbini, školi, obdaništu, društvu vršnjaka, u preduzeću itd. Da bi bili uspješni odnosi i komunikacija moramo znati kako možemo njegovati i oplemenjivati te međusobne odnose.

Glavni dio sata (25 minuta)

Saopćiti nastavnu jedinicu i zapisati na tabli.

Nastavnik izlaže učenicima tekst :

Živeći zajedno ljudi stupaju u različite vrste međuljudskih odnosa. Neki stručnjaci sve te odnose dijele na : osobni, lični odnos i profesionalno-društveni odnos.

Lični odnosi su između drugova, mladića i djevojke, roditelja, roditelja i djece i sl.

Profesionalno-društveno odnosi su odnosi između učenika i nastavnika, ljekara i pacijenata, između radnika i direktora, između kolega na poslu itd.

Da bi odnosi bili pravilni važno je međusobno poznavanje. Osobe u odnosu moraju poznavati temperament (ponašanje, raspoloženje, mišljenje, sposobnosti i druge karakteristike osobe sa kojom stupaju u odnose. Osoba mora poznavati različite ljudske osobine i poštovati različitosti među ljudima, uvažavati i druge ljude, njihove stavove, mišljenja, poglede, aktivnosti.

Za pravilan međuljudski odnos važno je kakvu osoba ima sliku o sebi, ali i o drugoj osobi s kojom komunicira. "Slika o sebi je kako čovjek zamišlja sebe da jeste ". Ova zamišljena slika o sebi može da se znatno razlikuje od činjeničnog stvarnog stanja. Vi djeco, morate voditi računa da ta vaša slika o sebi bude realna ni previsoka ni preniska (npr. da niste savršeni u svemu, niti ste loši u svemu). Od toga koliko ste objektivni, realni prema sebi zavisit će koliko ćete imati ispravnu sliku o drugim ljudima. Mi druge osobe, druge ljude procjenjujemo na osnovu procjene sebe, poznavanja sebe i osvješćivanja nesvjesnog u nama. Što smo objektivniji prema sebi, to smo objektivniji u procjeni drugih ljudi.

Često mi osobine koje su loše i koje imamo, mi želimo da pripišemo drugim ljudima. Tako ako mi volimo lagati, krasti, tračati, možemo da kažemo da to neko drugi želi, neko ko nam nije simpatičan ili drag.

Važno je u komunikaciji s ljudima imati povjerenja u druge ljude. Povjerenje je vjerovanje u druge ljude. Ukoliko vjerujemo ljudima mi ćemo ih realnije procijeniti i biti iskreniji prema njima. Ukoliko nemamo u nekog povjerenja mi s njim nećemo moći graditi iskrene odnose saradnje. Jako je važno povjerenje među ljudima u međusobnoj komunikaciji. Tamo gdje nema povjerenja odnosi su napeti, neiskreni, loši.

Sumnjičavost je mana koje se trebamo osloboditi.

Znate li neke pretjerano sumnjičave ljude ? Kako se oni odnose prema drugima ? Jeste li pokušali da im pomognete da se oslobode sumnjičavosti ?

Veoma je važno kod sebe razvijati sposobnost za realno sagledavanje istine, pravde, čestitosti, zbivanja. Što smo objektivniji to ćemo biti realniji. U slučaju manje

objektivnosti kod nas se može pojaviti sklonost idealiziranju stanja, činjenica, odnosa i sl.

Završni dio (15 minuta)

Učenici rade po grupama, četiri grupe.

Prva grupa – Kako smo podijelili odnose među ljudima i po čemu se razlikuju ?

Druga grupa – Koji faktori su važni za uspostavljanje odnosa među ljudima ?

Treća grupa – Navedite osobine ljudi s kojim želite da sarađujete i sa kojima uspješno

sarađujete ?

Četvrta grupa – Navedite ljudske osobine koje štete pravilnoj međusobnoj komunikaciji .

Predstavnici grupa interpretiraju zaključke o navedenim zadacima.

Primjer 2

Razred: Peti

Nastavna jedinica: Robovanje medijima-civilizacijska bolest

Tip časa: Usvajanje novih znanja

Oblici rada: Individualni, frontalni i grupni

Nastavne metode: Razgovora, usmenog izlaganja, praktičnih radova

Nastavna sredstva: Nastavni listići

Odgojno-obrazovni cilj časa: Razvijanje psihičkih funkcija, karakternih crta ličnosti, pravilnih stavova prema medijima, kulturnih navika, razvijanje sposobnosti za međusobnu interakciju i komunikacije.

Uvodni dio časa (10 minuta)

Podijeliti djeci nastavne listiće "Probijanje leda" i uputiti ih da idu od jednog do drugog učenika i biraju onog kome odgovara neki od ponuđenih odgovora. Pored odgovora pišu njegovo ime.

Sadržaj listića (napisati za svakog učenika po jedan).

Dragi učenice,

Pročitaj dole ponuđene odgovore, nađi nekoga u odjeljenju i napiši njegovo ime pored pitanja ako mu odgovara:

1. Tko zna šta su mediji ?
2. Tko redovito prati zbivanja na TV ?
3. Tko redovito prati zbivanja u štampi ?

4. *Tko često provodi vrijeme radeći na kompjuteru ?*
5. *Tko cijelo slobodno vrijeme provodi čitajući novine ?*
6. *Tko umjereno čita novine (prikladne za vaš uzrast)*
7. *Tko slobodno vrijeme provodi neprekidnim gledanjem TV?*
8. *Tko slobodno vrijeme provodi neprekidnim slušanjem radija ?*
9. *Tko slobodno vrijeme provodi neprekidnim radom na kompjuteru ?*
10. *Tko nema dodira sa medijima ?*
11. *Tko umjereno gleda TV ?*
12. *Tko umjereno sluša radio ?*
13. *Tko umjereno radi na kompjuteru ?*

Analizirati 3-4 listića. Na kraju konstatovati .

“Vidite djeco, koliko vas ima sličnih i koliko vas radi slične stvari. Isto toliko puno je vas, a razlikujete se međusobno”.

Saopćavanje nastavne jedinice :

Mi ćemo danas govoriti o robovanju medijima, civilizacijskoj bolesti.

Jedan učenik ponovi nastavnu jedinicu.

Glavni dio sata (20minuta)

Učenike podijeliti u 5-6 grupa i to :

***Prvu grupu** – čine učenici koji stalno gledaju sve TV emisije. Treba da napišu koje sve emisije gledaju i zašto gledaju Tv program*

***Druga grupa** – treba da napiše :” Zašto čitaju sve vrste štampe koja im dođe u ruke, pogotovo šund literaturu ? ”.*

***Treća grupa** – treba da napiše zašto neprekidno slušaju glasnu i bučnu muziku i radio.*

***Četvrta grupa** – da napiše zašto većinu slobodnog vremena provode uz kompjuter?*

***Peta grupa** – da napiše na koji način oni koriste slobodno vrijeme (grupa koja umjereno komunicira sa medijima).*

***Šesta grupa** – koja uopće nema kontakta sa medijima da napiše zašto nema kontakta.*

Završni dio sata (15 minuta)

Predstavnici grupa iznose i čitaju pred svima šta su napisali. Ostali učenici osvrću se kritički na izvještaje. Na kraju časa nastavnik zajedno s učenicima donosi zaključak :

“Medije treba znati umjereno koristiti. Stalan kontakt s medijima svakodnevno na duži vremenski period je vrsta robovanja medijima, a u današnje vrijeme to je civilizacijska bolest.

Obitelj se na taj način sve više raslojava i cijepa. Robovanje medijima najčešće se susreće u prezaposlenim obiteljima, gdje roditelji puno rade, gdje su djeca prepuštena sama sebi i sl. Veoma je štetno i opasno cijelo slobodno vrijeme provoditi uz radio, TV, kompjuter ili čitanjem novina i stripova. Medije treba koristiti umjereno i samo tad oni mogu pozitivno utjecati na dječji razvoj. Treba znati komunicirati s medijima. Treba birati one tekstove, one emisije i programe koji su prikladni za vaš uzrast“.

Zaključak

Intencije su savremenog društva da se učenici osposobe za permanentno učenje, a da bi se to uspjelo neophodno je svakog pojedinca osposobiti za samoučenje, odnosno aktivno učenje. Znanstvene informacije se gomilaju velikom brzinom na polju svih znanosti i moći će njima ovladati određeni pojedinci ukoliko se osposobe za lako, brzo, efikasno i trajno učenje. Jedan od preduvjeta za tu osposobljenost je stavljanje u centar aktivnosti u procesu nastave učenika jačanjem njegovih kompetencija za aktivno učenje i samoučenje, odnosno za permanentno učenje.

Literatura

1. Cohenn, L. (1997). Aktivno učenje. Zenica: Didaktički putokazi.7.
2. Đorđević, D. (1987). Pedagoška psihologija. Beograd.
3. Poljak, V. (1985). Didaktika. Zagreb: Školska knjiga.
4. Rot, N. (1995).
5. Stevanović, M. (1998). Didaktika. Tuzla: R&S.
6. Suzić, N. i saradnici. (2001). Interaktivno učenje I, II, III. Banja Luka: Teacher Training Centre.
7. Šimleša, P. (1980). Izabrana djela I-III. Osijek: Pedagoški fakultet.
8. Tomić, R. i Osmić, I. (2006). Didaktika. Tuzla: Denfas.

Metodički obzori 7(2012)1

Professional article

UDK: 159.953.5:371.3]:373.3

Primljeno: 29. 1. 2011.

ACTIVE LEARNING IN ELEMENTARY SCHOOL

Muhamed Omerović, PhD

Filozofski fakultet Tuzla (Bosna i Hercegovina)

e-mail: ekotk@bih.net.ba

mr Azra Džaferagić-Franca, viši asistent,

Zavod za javno zdravstvo TK, Tuzla (Bosna i Hercegovina)

e-mail: erkam.dzaferagic@hotmail.com

S u m m a r y

In this work we theoretically elaborated the term of learning and its specificities, the characteristics of learning process in teaching process, as well as its stages. We also elaborated the term and characteristics of active learning, the stages of active learning process, its advantages and its differences comparing to the traditional learning, as well as the changed roles of teachers in active learning during the teaching process. We mentioned some methods of active learning that have been proven successful in practice. We also presented the examples of preparations forms for the active learning lessons, having the students in center of its activity.

Key words: *active learning, student, teaching process, elementary school*